منته او يادونه

د افغانستان }ر اساسي قانون باندU د نۂ¼يوالT همكارN د مركز د كارونو مالي مرسته د كانادا او ناروU حكومتونو او د }رانيستT ©ولنT انستيتيوت }ه غا«ه اخيستT ده . دلته د –رƒندو شويو نظرونو مسووليت د دغو يادو شويو هPوادونو او ادارU }ه غا«ه نه دى . د نۂ¼يوالT همكارN د مركز مشر بارنيت ار روبين د مضامينو د سا|رµتنو “ارU –ارلT . همايون حميدزاده د دU “ارU د }P”لي اداري مسووليت }¼ه }ه غا«ه لرله . دغه راز د£ بPلابPلو ‡بو ته د ‡با«نT ، سمونT ، سا|رنT او –ارنT “ارU هم }ر مخ بPولT . د ميوند د مطبعي }ه مرسته د£ دغه كتاب„و©ى هم “متو كۂ¼ى “T له }يله تر }ايه يT –ارنه هم كوله .

كاوون كاكر او عبدالبصير د يوناما ددفتر لخوا او فاروق وردك د اساسي قانون د سكرتريت ريس مو1 سره د كميسيون د اعضاوو سره دليدو او مشاورت }هكله همكاري كۂ¼ي دي. دغه }¿لT د ½اكªر حسن كاك½ ، جان محمد ، ايمل }سرلي ، جاويد لودين ، سيا سافت كار}وريشن او نورو }ه مـ« ‡با«ل شوي دي . مو1 له دغو درستو µاغليو –خه د هغوى د زيار له امله منندوى يوو .

د افغانستان د اساسي قانون ل|اره مسايل : سريزه

بارنيت ار روبين

د افغانستان د بيا رغاونT د }روU‡ مشر

د نه¼يوالT همكارN مركز ، د نيويارك }وهنتون

د نيويارك }وهنتون د نه¼يوالT همكارN د مركز له لورU د افغانستان د بيا رغاونT د }روU‡ له هغه }يله له افغانانو سره }ه ƒ¾ه د منـ¦مهالM او تل|اتT حكومت ل|اره د يو£ قانوني كاري "وكا¬ د جو«ولو كار شوى "T دغه هÞواد له وينو او ƒ¾و½يو وباسي . د نه¼يوالو همكاريو مركز د نه¼يوالو ستونزو ل|اره د تـ„لارو –ن¼Þ T غو«وي او ملاته¼ يT كوي . د ٢٠٠١ ' ١٣٨٠ كال له }ايه راهيسته د نه¼يوالو همكاريو مركز د افغانستان له لنه¾ مهالT او منـ¦مهالT ادارU ، له ملـ„رو ملتونو او نورو ملـ„رو سره كار كه½ى دى "T تحليلونه او –ن¼Þ T ورته "متو كه¼ي "T }ه دU تو ƒه د بون # بن $ د ته¼ون ©اكلي مقاصد }ه برياليتوب سره عملي شي .

له همدU كاري "وكا¬ سره سم د ٢٠٠٣ كال }ه }يل كT "T د ١٣٨٢ لمريز كال تر نوروز و«اندU و د نه¼يوالو همكاريو مركز د نه¼N له يو شمير وتليو كار}وهانو –خه وغوµتل "T }ه افغانستان كT د نوي اساسي قانون د مسودU }ه و«اندU د }رتو مهمو مسايلو }ه باب وا«£ مضامين "متو كه½ي . د اساسي قانون كميسيون }خ|له دغه مسايل }ه ƒوته كه½ي و ، د نه¼يوالT همكارN مركز دلته راغونه¾ شوي مضامين خ|له وغوµتل "T د دوى له كار سره مرسته وكه½ي . كميسيون ، }ه افغانستان كT د ملـ„رو ملتونو سياسي دفتر او د نه¼يوالو همكاريو مركز د ليكوالانو د نظر مسووليت }ه غا«ه نه اخلي ؛ دغه ليكوالان كله ناكله }ه خ|لو كT هم سره جو« نه و . دلته يو }ا«كى يا فصل }ه حقيقت كT د Àƒو ليكوالانو ترمنـ§

بحث دی "T }ه افغانستان کT د ولسمشرN یا }ارلماني سیستم }ه سر یT }ر دلایلو باندU و . مو¹ هیله کوو "T دغه بحث او ورسره دغلته و«اندي شوي نور نظرونه افغان ولس او لویT جرƒT ته هاله µه معلوماتي خبرU وي "T دوی }ر همدU مسایلو بحث کوي او خا|ل نوی اساسي قانون مني .

}ه معاصره نN¼ کT بشریت }ه جلا جلا خا|لواکو هÞوادونو وÐشل شوی "T هر یو یT }ه خا|لو ¥انـ„¼و قوانینو }ر ¥ان حکومت کوي . اساسي قانون د هÞواد د خلکو او ملت ترمنـ§ تر ©ولو ستر او نـ^دU کوونکی تـ¼ون دی "T }ر ¥ان باندU د حکومت کولو د هیلو لا|اره لارU ƒوري . اساسي قانون د ملت د وƒ¼یو هغه هیله µیي "T غوا«ي سره }ه ƒ¾ه د یو ½ول قوانینو }ه رنـ|ا کT ‡وند وکـ¼ي . اساي قانون دا هم مني "T د ملت غـ¼ي }ه بیلا بیلو لارو کT سره تو}یر لري او هیله کوي "T }ه داسـT یوU لارU سره جو« شي "T دغه تو}یرونه د زور او زیاتي }ر ¥ای د قانون او واك }ه "وکا¬ کT حل شي .

اساسي قانون د یو£ ملت ƒ¾ هو½ µیي خو کله "T خلك د یو£ ملي اساسي قانون منلو ته غا«ه کـºÞدي نو باید خا|Tـ‡ نورU وفادارN }رـÐºدي . دوی µایي تر ملت هم سترو شیانو ته لکه یو نـ¼یوال مذهب یا د بشریت عامو اصولو ته وفاداره واوسي . ¥ینـT سخت دریـ¦ي µایي له دغه ½ول ارزµتونو –خه ناو«ه ƒªه }ورته کـ¼ي "T ملت }ه بله روان کـ¼ي خو کوم ملتونه "T دغه اصول }ریºدي هغوی د زور زیاتي او جـ„¼و قربانیان شي . همدا زما د ½ا½ علت دی "T د افغانستان اساسي قانون به د اسلام بنسـªیزو اصولو او د نـ¼یوالو بشري حقونو اصولو ته کلك هو½ µیي .

کله "T خلك د یو£ ملي اساسي قانون منلو ته غا«ه ¹دي نودوی تر ملت و«و شیانو ته بیا هم وفاداره }اتـT کیºي لکه کورنـM ، سیمه ، توکمیزه ½له یا قبیله ، مسلك ، ƒوند او ½یر داسـT نور . کله "T دغه وفادارN }ه غیر عادلانه توƒه تر ملت یا نـ¼یوالو ارزµتونو }ورته وƒÀل شي نو }ایله به یT ƒ¾و½ي او فتنه وي . خو کله "T دولت دغه وفادارN د ملي یو والي }ه نامه ویجا«وي نو خلك }کT خا|ل غº له لاسه ورکوي د هغوی د نظر د اوریدو ¥ای

نور نه وي . دوی ېT واکه خلك شي او }ایله بیا هم زور زیاتی او ظلم دی .

د افغانستان خلكو تر حد ½یر تیری او ظلم زغملی دی خو د دU مانا دا نه ده “T دوی یو کمزوری حکومت غوا«ي ¥که “T دوی ½یره ƒ¾و½ي هم لیدله ده . دوی د کو½ƒر یا جاودƒر حل }ه تمه هم نه دي خو دوی داسT یو حکومت غوا«ي “T بنسªیز امنیت راولي او }ر دوی باندU د تیریو د مخنیوي لاره باید ¥واب ورکوونکی حکومت هم وي .

ان نن لا مو¹ }وهیºو “T حقیقت له همدU حالته –ومره لیرU دی . µایي –وك ز«£ وك¼ي “T یو ایدیال اساسي قانون ولیکي او }ه یو£ نه مننونکي حقیقت باندU ېT وتاي . خو اساسي قانون د یوU نوU ©ولنT لاره کومه ېP„ه یا مو½ول نه دی . دا موجودU ©ولنT د خلکو تر منª یو ته¼ون دی “T وایي }ه کوم ½ول یو µه ‡وند سره }ه ƒ¾ه وك¼و . دا باید د یو£ µه ‡وند لاره د خلکو هیلT }یدا ك¼ي خو که “یرU نه عملي کیºي نو دا خبره بیا ېT ¥ایه ده “T د کاغذ }ر مخ ½یر µه ایسي یا µکاري .

کومه –¼Pنه “T مو¹ ك¼U ده هغه د اوسنM افغان ©ولنT ¥ینT ¥ان„¼تیاوU }ه ƒوته کوي “T µایي د نوي اساسي قانون }ر مسودU اغیز ولري . لومه¼ی دا “T افغانستان هغه هPواد دی “T د –و لسیزو له خونه¼یو جن„¼و راو¥ي . له همدU امله داسT یو£ حکومت ته ا«تیا لري “T د بیا رغاوونT او }رمختیا د هلو ¥لو مشري وك¼ي . باید د قانون او قواعدو د }لي کولو توان ولري دا هغه –ه دي “T خلك ېT ېT له کوم ا«ین ¥نه¾ه او }ه حکومت کT دننه د بیلا بیلو غا«و تر منª له ƒÀو }P”لیو لانجو }رته غوا«ي . مو¹ }وهیºو “T نن سبا د بیا رغاوونT لاره د مرستو د ¥نه¾ له امله افغانان –ومره ك¼یºي . د دغو ¥نه¾ونو ½یره برخه د افغانانو نه¤ بلکه د نه¼یوالو له کبله دي خو اساسي قانون باید دغه ¥نه¾ونه د زیاتیدو }ر ¥ای کم ك¼ي .

دوهمه خبره دا ده “T }ه افغاني ملت کT د بیلا بیلو ½لو ترمنª ا«یکي ½یرU حساسT او ƒرانT شوي دي . د بیه¼Mو لویT جرƒT استازیو وµووله “T د افغانستان خلك ¥انونه د یو£ ملت }ه توƒه ƒÀي او نن }ه دغ¤ هPواد کT یو داسT غور¥ن... نشته “T ېPلتون یا له هPواده جلا كPد£ وغوا«ي . خو بیا هم د –و لسیزو تاوتریخوالي او د ملي ادارو ویجا«یو ½یره زیاته

بT باوري }يدا کU¼ ده . هره ½له داسT فکر کوي "T ورسره زياتی يا بT انصافي شوU ده
او له بده مرغه حقيقت دا دی "T دوی ©ول رµتيا وايي . هر مشر دعوه کوي "T وفاداري
يT افغاني ملت ته ده خو ن^دU ©ول يT د خ|T ½لو او سيمو –خه ملاتڕ½ي لري . اساسي
قانون بايد داسT ميکانيزم جو« کڕ½ي "T }راخ نظر وي }کT او }ه يوازU سر د کومT ½|T د
واك مخه ونيسي او دا خبره يقيني کڕ½ي "T هي®وك به هم له بT انصافيو نه کڕ½يºي .
µايي تر ©ولو ƒرانه خبره دا وي "T د دU دوا«و ا«تياو د }وره کولو و« اساسي قانون جو«
شي . دا "T حکومت دU د يوU ½|T }ه لاس کT نه وي د دU ل|اره يوه لاره دا ده "T د
حکومت د قانون جو«ولو او عملي کولو }ه بيلا بيلو برخو کT د }|ªنو او انڕ¾ول لاره
}رانيستل شي او دا خبره د لا قانونه زور واکM د بيا }يدا کيدو د مخنيوي ل|اره تر ©ولو ½يره
مهمه ده . خو يوه ƒÁ ½له اييزه ©ولنه له دU خطر سره مخامخ ده "T يو }Þ"لی بهير µايي
د داسT حکومت }يداوار شي "T د کورنيو لانجو له امله فعاليت نه شي کولی . تر يو£ ¥ايه
د ديموکراسM }ه لسيزه کT همداسT وشول او –رن„ه "T }وهيºو هغه بيا د زورواکM تجربو
ته خبره راکا¹له او ور}سT هÞواد ويجا« شو .
دا هغه ر|¶تيناT ستونزU دي "T }ه يوازU سر يT که هر –ومره µه هم وي ، اساسي قانون
نه شي حلولی خو ز£ µايي ورته د يوU لارU و«انديز وکڕ¼م . که هر کله شونT وي حکومت
دU د داسT لارو "ارو يا ميکانيزمونو }ه مـ» هر ا«خيز او }راخ بنسªی شي "T مشران }کT
انتخابيºي ، د سارU }ه توƒه د انتخاباتو يا ©اکنو لاره دا به ترهغو خورا µه وي "T د
واکمنM ل|اره }Þ"|T لارU غوره شي . }ه ¥ان„¼U توƒه هاله دا خبره لا ƒرانه شي "T ن^دU
©ول مشران د ملي مشرانو }ر ¥ای ƒوندي يا ½له اييز مشران دي . خو دا اصل µايي د
حکومت د ¥ان„¼و –وکيو }ه طراحيو هم اغÞز ولري . د سارU }ه توƒه د دولت }ه مشر
باندU ، }ه ولسوال ، علاقه دار يا د اساسي قانون }ر محکمو باندU به يT اغيز وي .
د دولت مشرN }ه برخه کT عالحضرت محمد ظاهر ، د افغانستان مخکيني }ا"ا او د ملت
}لار جوته کڕ¼U "T دی د }ا"اM بيا }ر ¥ای کيد£ نه غوا«ي نو }ه دU حساب کميسيون

باید یوازU او یوازU د جمهوري یا ولسي حکومت }ر ½ولونو غور وک¼ي . د جمهوري یا ولسي حکومتونو }ه ½ولونو کT مو¹ باید د دU درو ½ولونو ترمن§ تو}یر وک¼و :د واکمن ولسمشر یا جمهور ریس “T د حکومت مشري }ه غا«ه لري او د }ارلماني سیستم “T لوم¼ی وزیر }کT د حکومت مشري کوي او هغه سیستمونه “T }کT د ولسمشر او لوم¼ي وزیر ترمن§ واك وÙشل شوی وي . باید –وك یوازU همدU درو ½ولونو }ورU خا|له شننه محدوده نه ک¼ي ¥که “T هر یو یT µایي }ه جلا جلا ½ول جو« او عیار شي . لوستونکي دU }ه دU برخه کT د لیکنو ¥ینو برخو ته مراجعه وک¼ي .

}ه افغانستان کT د دیموکراسM ¥ینT نه¼یوال ملاته¼ي د }ارلماني سیستم لا|اره }ه کلکه استدلال کوي او وایي همدا هغه تر ©ولو µه لاره ده “T د افغانستان حکومت به }کT هر ا«خیز او اغºزمن وي دا استدلالونه یو –ه قوت هم لري . خو د تاریخي او د غ¶تلي ملي یووالي د سمبول لا|اره داسT µکاري “T افغانان }ه یوه خولª یو ولسمشر غوا«ي “T درست ملت انتخاب ک¼ی وي . د رایT همدU اتفاق ته }ه }ام سره مهمT }وµتنT دا دي “T : ایا افغانستان دU یو لوم¼ی وزیر هم ورسره ولري ؟ خلك به }ه –ه ½ول ولسمشر ©اکي ؟ ولسمشر باید کوم واکونه ولري ؟

د ولسمشرN حکومت }ه دU ز«£ راک¶ونکی µکاري “T یو واحد ملي مشر به خلك سره یو مو©ي ک¼ي او دا توان به ورک¼ي “T د ا«تیا }ر وخت عمل وک¼ي . خو له بل }لوه داسT یوه ©ولنه “T }ه ½لو ©|لو سره وÙشT ده او هغه هم }ر یو بل باور نه لري دا به خطرناکه وي “T یو£ کس ته دومره واك ورک¼ل شي . }ه ¥ینو سیستمونو کT ولسمشر که ½یرU دºU رایT هم ƒªلي وي µایي ½یر واك ورخ|ل ک¼ي .

د ولسمشرN سیستم کیدای شي داسT یو£ حالت ته خبره راکا¹ي “T افغانستان ترU باید ¥ان و‡غوري ، }ه دU کT ولسمشر یوازU د هºواد د یوU برخT استازیتوب کوي خو }ر ©ولو واکمن وي . }ه یو£ نازك حالت کT “T د –و لسیزو تر جـ„¼و وروسته }یدا شوی وي µایي ¥ینT کسان دغه نوی سیستم له لویه سره رد ک¼ي .

خو د اساسي قانون مسوده کيدای شي د ولسمشرN داسT يو سيستم طرح ک¼ي “T دغه خطرونه }کT ل° وي . }ه هغو لارو کT “T داسT کار }کT ممکن دی يو هم د لومه¼ي وزير ƒ¾ول دي ، د ولسمشر د ©اکلو سيستم طرح کول دي او د ولسمشر د واك برخT }ه ƒوته کول دي }ه ¥ان„¼U تو ƒه له لومه¼ي وزير ، }ارلمان ، محکمT ، ولايتونو او يا سيمه ايزو حکومتونو سره }ه ت¼او کT د ولسمشر واك }کT جوتي°ي .

د لومه¼ي وزير او ورسره د ولسمشر د دفتر جو«ول µايي }ه ز£» }ورى µکاره شي . دا هغ¤ سيستم ته ورته دی “T د ۱۹SW کال }ه اساسي قانون کT و }ه دU تو}ير “T د }ا“ا }ر ¥ای به }کT ولسمشر وي . }ه دU کT د دوو مهمو –وکيو ل|اره خبره هم شته “T د ملت له بPلا بPلو برخو µايي راشي او }ه دU تو ƒه µايي د واك و0شلو يو ميکانيزم هم و}ذ¦وي يا خلق ک¼ي .

که دا ½ول سيستم غوره شو بايد –وك له هغو ¥ان„¼و ستونزو –خه هم خبر وي “T ورسره ت¼لي دي . }ه دU ½ول سيستم کT ولسمشر يا لومه¼ی وزير µايي بT واکه وي . }ه نورو قضيو کT بيا دوی دوا«ه د يو بل }ر ضد }ه }رله }سT تو ƒه مبارزه کوي او ورسره حکومت مفلوجوي . د دU کار د مخنيوي ل|اره دا کيدای شي “T د دوا«و –وکيو ل|اره واکونه }ه µه دقيقه تو ƒه –ر ƒند شي . خو ز£ و«انديز کوم “T د افغانستان اوسنيو شرايطو ته بايد }ام وشي . ©ول سياست دلته د ½لو ©|لو له هلو ¥لو ½ك دی “T کله ناکله }کT ان وسله کاري°ي او دلته د قانون تر واك د ½لو ©|لو ل|اره وفاداري لا هم ½يره غ¶نلT ده نو }ه دU حساب که هر–ومره دقت هم وشي دا خبرU به }ر ¥ای وي . ان د فرانسT }ه –Pر }رمختلليو هPوادونو کT هم µايي دا ½ول سيستم حکومت فلج ک¼ي . د افغانستان د نوU ديموکراسM }ه لسيزه کT دU هPواد هم دغه ½ول ¥ينT ستونزU تجربه ک¼U او همدا دليل و “T }ه لسو کالو کT افغانستان –لور لومه¼ي وزيران ولرل او د ملت ل|اره يT }ه مهمو مسايلو کT }ريک¼ه نه شوای کولی .

له همدU امله ¥ينT کار}وهان د يوU بلT لارU و«انديز کوي “T د واکمن واك دU ¥ان„¼ی

يا }ه يو£ فرد }ورU تة¼او ونه لري . }ر ¥اى د دU “T د لومة¼ي وزير يو دفتر جو« كة¼ي “T }ه حكومت كT دننه لانجT جو«U كة½ي دوى د ولسمشر د انتخاباتو ل|اره د داسT سيستم د جو«ولو و«انديز كوي “T يوازU د يوU برخT استازى كانديد }كT ونه ©اكل شي . د بةIPT„ }ه توfه }ه مخ }ر ودU هـPوادونو لكه نايجيريا ، كينيا او اندونيزيا كT يو بريالى كانديد بايد نه يوازU د ملت اكثريت رايه وf^{a}ي بلكه د هـPواد }ه بيلا بيلو برخو كT بايد يوه ¥انIII„¼U برخه رايT هم ولري . }ه دU توfه هي¯ هغه كانديد ولسمشر كيداى نه شي “T د يوU برخT يا يو£ توكم استازيتوب كوي . }ه يو£ بل سيستم كT رايه ا“وونكي كT خ|ل كانديدان د اول او دوهم او دريم نمبر }ه توfه }ه fوته كوي . د رايو د شمPرلو }ر وخت هغه كانديد ليرU كيOي “T تر ©ولو لOU رايT يT f^{a}TI وي . دا د روÂ انديو او د هر ا«خيزو كانديدانو }ه f^{a}ه دى هغوى بيا }ه دوهم ¥ل رايو كT د نورو ½لو او برخو ½يرU رايT fتي . دا ½ول }ه نالوستيو كسانو كT هم }ه دU ½ول كار وركوي “T د رايT }I¿T }ه رن„ه كاغذونو “I}يOي . نورU لارU هم شته .

}ه دU ½ول سيستم كT يو ولسمشر د قانوني او اغيزمن مشر }ه توfه رول لوبولى شي خو دا د حكومت نورو برخو ته هم مهمه كيOي “T ورسته }ه بشة|¼ه توfه استازU وي . له همدU امله د }ارلمان د ©اكنI©T ل|اره قوانين بايد دا خبره يقيني كة¼ي “T }ه بشة|¼ه توfه د اقليتونو يا لOكيو ل|اره استازى وي . له دU سربيره وليتونو او سيمه اييزو حكومتونو ته د واك }ه و©شلو سره µ|ايي خلك وتوانيOي “T برخه ولري او }ه مركزي حكومت كT هرU و«U ½IT ©|IT ته د استازيتوب مساله هم وركه شي . هغه كسان “T }ه كابل كT حكومت مخالفT دريM كT وي µ|ايي }ه خ|لو سيمو كT يو –ه و«وكى واك ولري .

د مركزي حكومت او نور هـPواد سره د ا«يكو }وµتنه د افغانستان ل|اره تر ©ولو fرانه مساله ده . –رن„ه “T د وروستيو وختونو له دروماتيكو }P¶و –خه µكاري دا داسT يوه مساله نه ده “T تش د اساسي قانون }ه جو«ولو به حل شي . له نوروز –خه لO وروسته ما له مرستيال ولسمشر محترم نعمت اله شهراني سره “T د اساسي قانون د كميسيون مشر

هم دی }ر دU مساTL خبرU وکU¼ . د£ وویل له یوU خوا }ه تÞرو وختونوکT د افغانستان حکومت ½یر زیات مرکزي و . د هر –ه }ه باب باید کابل }ریک¼ه کU¼ وای او ½یر کله به }ه هی¯ شي هم }ریک¼ه نه کیده . خو له بل }لوه دا هغه وخت نه دی “T فدرالي سیستم }کT جو« شي Nکه “T حکومت ½یر کمزوری دی . حکومت باید غ¶تلی شي خو ½یر مرکزي نه وي .

راNئ ز£ د هغT یوU کیسT لن¾یز درته ووایم “T ما د ۲۰۰۳ کال د م§ }ه }ای کT }ه کابل کT واوریده . د یو£ وا«£ کلي خلکو }یسو ته ا«تیا لرله “T د کرنT ل|اره یو نهر یا سیند }اك ک¼ي ، خو دوی دغو }یسو ته ‡ر تر ‡ره ا«تیا لرله “T د }سرلنیو بو©و ل|اره }ه دوو اوونیو کT سیند }اك ک¼ي . دوی د کلیوالو }رمختیاو وزارت ته لا«ل ، دا یو له هغو وزارتونو –خه دی “T تر ©ولو ½یر منظم او اغیزمن دی ، هغوی ورته وویل “T }یسT لري خو لوم¼ی باید د ولایتونو }ر برخT سلا وک¼ي . وروسته به ولایتونه د ولسوالیو }ر برخT }ریک¼ه کوي او بیا به ولسوالM د کلیو }ر برخT فیصله کوي . خو تر هغو }ورU به نه یوازU دا “T دوه اوونM بلکه دوه میاشتT او یا µایي دوه کاله تÞر شوي وای . د دU }ر ¥ای کلیوالو د خ|ل کلي یو£ س¼ي ته مخه وک¼ه “T د حکومت یو غ¶تلی مامور و . هغه له خ|له جیبه }یسT ورکU¼ او سیند }اك شو . اوس کلیوال د حکومت }ر ¥ای خ|ل کلیوال ته وفاداره دي . د اوس ل|اره دغه س¼ی د حکومت ملات¼ی دی خو که وغوا«ي “T له حکومت سره جن... وک¼ي نو µایي د کلي خلك د حکومت }ر ¥ای د د£ ملات¼ ته ور}ورته شي . دا کیسه µایي “T که حکومت ½یر مرکزي شي نو ملي یووالي ته زیان رسوي او علت یT دا دی “T دوی له خلکو سره بیا مرسته نه شي کولی .

دا حالت به هاله تو}یر ولري “T که “یرU ولایت یا ولسوالي د کوم ¥ان„¼ي وزارت }ر ¥ای خ|TL }یسT ولري خو که “یرU دغه }یسT د یوU ©اکلي ولایتي یا دولسوالM د شورا له لورU بTLÞ شي بیا ورسره داسT ستونزه نشته . ملي }ارلمان دا }ریک¼ه کولی شي “T دغو و«و جرƒو ته –ومره واك ورک¼ي او دغه واکونه µایي د وخت }ه تÞریدو سره بدل شي .

مو¹ }وهيºو "T د هPواد }ه ½يرو برخو كT خلكو }ه خإله ¥انونه دغه ½ول شورا/انو باندU منظم كڭ½ي دي . دوى ته بايد د ملي حكومت او بيا رغاوونT د يو£ ½ير مهم برخه وال }ه تو/ه وكتل شي ، د اساسي قانون كميسيون µايي د يو£ ¥ان„¼ي كميسيون }ه ©اكنT غور وكڭ½ي "T }ارلمان ته د واك و0شلو }ر مساÌT سلا وركڭ½ي . زما }ه /ومان مسوده µايي د دغه ½ول شوراو د ©اكنT ا«تيا هم ولري او غڭ¼يو ته يT معاشونه هم وركڭ½ي د ۱۹SW كال د اساسي قانون }ه –ير نه "T تش يT د دوى د جو«يدو و«انديز كاو£ .

وروستM خبره دا "T زما }ه /ومان كميسيون د اساسي قانون د يوU محكمT }ر جو«ولو هم غور كوي "T }ر قانون غور وكڭ½ي او د حكومت }ر كارونو }ام وكڭ½ي "T له اساسي قانون سره سم وي . افغانستان كله }خوا دغه ½ول قانوني –ارنه نه لرله . د هغ¤ }ر ¥اى دا د }ا"ا دنده وه "T حكومت و–اري او يقيني كڭ½ي "T له اساسي قانون سره سم "ليºي او د اسلام له بنسªيزو اصولو سره سم روان دى . ½يرو نويو ديموكراسيو دغه ½ول محكمT جو«ي كڭ½ي دي "T د خلكو حقونه خوندي كڭ½ي .

له بده مرغه كه "يرU عدلي –ار }ه }راخ ½ول جو« شو µايي دا د حكومت }ر كار كولو منفي اغيز ولري . كه "يرU يوه محكمه د قانون }ه باب غور وكڭ½ي نو دا به د حكومت د ا«ينو }ريكڭ¼و }ه برخه كT ¥نڭ¾ونه }يدا كڭ½ي . كه "يرU محكمه دا واك ولري "T "T د حكومت }ريكڭ¼U له }راخ نظر سره سم د سارU }ه تو/ه د اسلام له اصولو سره سمT و/وري نو له دU سره به دغه محكمه ½ير واك ولري او µايي د سياسي مقاصدو لاÌاره ترU ناو«ه /ªه واخلي . د سا0ر }ه تو/ه }ه }اكستان كT يوU محكمT يو سودا/ريز قانون او د بانكونو قانون رد كڭ½ "T له شرعT سره جو« نه دي او د دU كار }ايله ستر اقتصادي زيانونه و . مو¹ }ه }اكستان كT دغه ½ول خطرناكT نتيجT ليدلي دي . }ه }خوا وختونو كT د اسلام له اصولو سره د مسايلو د سمون والي لاÌاره يو رياست و او واكمن هم }كT رول لار£ "T د كار}وهانو }ه سلا مشورU به يT كار كاو£ . كميسيون µايي }ه دU هم غور وكڭ½ي "T دغه ½ول سيستم ته هيواد }ه اوس وخت كT اصلاً ا«تيا لري كه نه . له يو شمير

کار}وهانو سره "T مو¹ خبرU کا¼ي دي هغوی و«انديز لري "T د اساسي قانون د محکمT واك دU د حکومت د بيلا بيلو برخو او بنسªيزو حقونو تر حده محدوده وي ، همدا ½ول }ه ماليزيا کT کيºي ، هورU هم قانون د اسلام له اصولو سره سم دی .

دا له ƒÀو {P"ليو مسايلو –خه يوازU يو –و دي "T د افغانستان ولس به ورسره مخامخ وي . }ه دU ©ول„ه کT مضامين د نورو ستونزو استازيتوب هم کوي . بالاخر به اساسي قانون هغومره µه وي "T }ه عملي کولو کT يT خلك ورته –ومره لPواله دي . که "يرU افغانان د ن¼يوالو }ه همکارN وتوانيºي "T امنيت راولي او د ج„¼U }ر ¥ای سوله ايیزه سياسي سيالي راشي نو د دوی هلT ¥لT به }ه رµتيا "T بريالM وي . که "يرU اسلام د سولT مذهب وي نو دا به يT بري وي "T وايي نصر من الله وفتح القريب .